

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

April 1973

Nr. 183-32. årgang

Løgumkloster Kirke

**Medlemsblad
for
Dansk Slægtsgaardsforening**

Redaktion:

Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallese.
Telefon (09) 12 94 73

Artikler og billeder, læserbreve, juridiske spørgsmål og øvrige meddelelser til »Slægtsgaarden« sendes til redaktionen som forbeholder sig ret til at forkorte artikler og breve, som ønskes optaget i bladet.

Eftertryk efter ophavsretslovens bestemmelser.

☆

Annonceekspedition:

Agronom Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallese.
Tlf. (09) 12 94 73

Alle henvendelser om annoncer rettes til annonceekspeditionen.

☆

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense.

☆

Distribution:

Klager over udeblivelse eller forsinkelse af bladet rettes til postvæsenet.

Henvendelse om ældre numre eller supplementsnumre og bilagsblade af »Slægtsgaarden« sker til annonceekspeditionen.

Dansk Slægtsgaardsforening

Oprettet 5. juli 1941

Lær af fortiden – Lev i nutiden – Virk for fremtiden

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Chr. R. Christensen, (R) Badstrup, 5484 Uggerslev.

Tlf. (09) 85 11 49.

NÆSTFORMAND: Gårdejer Einer Petersen, Kikhavn, 3390 Hundested.

Tlf. (03) 33 71 49.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6533 Øster Lindet.

Tlf. (048) – 4 62 03.

Sognefoged, gårdejer Holger Grøntved, Mygdal, 9800 Hjørring.

Tlf. (08) 97 52 31.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby.

Tlf. (09) 39 13 17.

Hofjærgemester Cederfeld de Simonsen, Erholm, 5560 Arup.

Tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9–10).

Gårdejer H. Chr. Flytkjær, Rindom, 6950 Ringkøbing.

Tlf. (07) 32 03 72.

Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod.

Tlf. (05) 24 30 20.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling.

Tlf. (07) 58 10 11.

Gårdejer Harald Poulsen, Aspegård, 3752 Østerlars.

Tlf. (03) 99 80 30.

Gårdejer N. Sehested, Holmstol, 8833 Gjern.

Tlf. (06) 87 50 19.

Sognefoged, gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup.

Tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Holger Buch Juul, Jærgaarden, Høllund, 7100 Vejle.

Tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Erik Strange, Øverup, 4800 Nykøbing F.

Tlf. (03) 83 92 12.

Gårdejer Jens P. Petersen, Farendløse, 4100 Ringsted.

Tlf. (03) 64 00 24.

(De tre førstnævnte udgør landsbestyrelsens forretningsudvalg.)

Udvalgsformænd:

Slægtsgaardsarkivet: Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod. – Tlf. (05) 24 30 20.

Bladudvalget: Proprietær Bent Bjergskov, »Rosenlund«, 5350 Rynkeby. – Tlf. (09) 39 13 17.

Kasserekontor og medlemsforhold:

Fru Inger Hansen, Gassehaven 56, 2840 Holte.

Tlf. (01) 80 25 37 (Helst før kl. 8)

Postgironummer 8 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4 (2. sal t. v.),
1553 København V. Tlf. (01) 11 67 20.

Ledere: Arkivarerne P. K. Hofmansen og Annelise Alstrøm.
(Træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14–17).

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Rosenvængets Sideallé 8, 2100
København Ø. – Tlf. Øbro (01) 92 – 30 og Øbro (01) 92 – 5000.

Årsmødet i Tønder

26. og 27. maj 1973

SLÆGTSGAARDSFORENINGENS årsmøde holdes i år i Sønderjylland lørdag den 26. og søndag den 27. maj.

Generalforsamlingen holdes i Løgumkloster lørdag eftermiddag, og der serveres årsmødemiddag og overnattes i Tønder.

Foreningens medlemmer med nærmeste familie indbydes herved til årsmødet.

Udenforstående, som ikke er medlem af foreningen og ikke har nær tilknytning til gård og slægt, kan ikke deltage i årsmødets arrangement.

Nye medlemmer, som indmeldes i foreningen inden 10. maj, får mulighed for at deltage i årsmødet.

Mødet åbnes lørdag eftermiddag kl. 13,30 og alle deltagerne – både damer og herrer – overværer aflæggelsen af beretningerne om foreningens opgaver og virksomhed, og den påfølgende drøftelse af aktuelle slægtsgårdsproblemer.

Hjemmenes og slægternes fortid og fremtid angår både den ældre og den yngre generation, og det forventes, at de, der kan, tager nogle af slægtens unge med, og at så mange som muligt overværer det indledende eftermiddagsmøde, hvor de bestræbelser, der gøres for at bevare samhørigheden mellem hjemmene, jorden og de unge slægtled i fremtiden, vil blive omtalt, og slægtsgårdsarkivets arbejde med at udforske og samle gårdenes og slægternes historie bliver belyst.

Med god bistand af slægtsgårdsfolk og egnskynlige medhjælpere har man bestræbt sig for at lægge årsmødet således tilrette, at deltagerens tid og økonomi ikke belastes mere end nødvendigt.

Indmeldelse sker på den andet sted i bladet værende indmeldelsesblanket, som er trykt med genpart til eget brug.

Da søndagsudflugten ikke slutter på Tønderregnen bliver der ikke lejet udflugtsbusser i Tønder, da det ikke forventes, at der parkeres private biler i Tønder når udflugten slutter på Rømø.

Som det fremgår af busannoncerne fra Randers amtskreds og fynske og sjællandske amtskredse, ventes det, at mange deltagere benytter bus til hele årsmødeturen, og det håbes, at så mange som muligt fra Østjylland, Fyn og Sjælland benytter denne befordringsmulighed. (Se side 9).

Medlemmer, der eventuelt ikke kan deltage i årsmødet før søndag den 27. maj, bedes også ind-

sende indmeldelsesblanketten og betale forkostbillet (punkt 2) og fællesudgifter (punkt 4).

Frokostanretningen og opdækningen til antallet af deltagere på Hotel Lakolk, Rømø er forudbestilt, og kun de der har fået frokostbillet tilsendt, kan få adgang til spisesalen.

Ligesom ved de seneste årsmøder begrænses deltagerantallet. Alle deltagere skal være indmeldt til årsmødet og have billetter tilsendt. Indmeldelsesfristen er senest den 10. maj.

I tilfælde af sygdom eller anden forhindring efter indmeldelsen bedes framelding sendt til Hybenvej 27, 5260 Hjallesø, senest den 22. maj af hensyn til afbestilling af hotelværelse og middags- og frokostbilletter, således at indbetalte beløb kan refunderes.

MØDEPLAN:

Lørdag den 26. maj.

Kl. 13,30 prc. Årsmødet åbnes på Hotel Løgumkloster.

DAGSORDEN:

1. Valg af dirigent og protokolfører
2. Formanden aflægger beretning
3. Beretning om slægtsgårdsarkivet
4. Beretning om medlemsbladet »Slægtsgaarden«
5. Beretningerne drøftes
6. Fremlæggelse af regnskab og budget til beslutning
7. Valg af en suppleant til hovedbestyrelsen i Vestjylland
8. Valg af revisor
9. Forslag om forhøjelse af medlemskontingent
10. Mødested for årsmødet 1974
11. Eventuelt

Kl. 15,30. Mødet ventes sluttet.

I tilslutning til mødet er der kaffebord.

Kl. 15,30 besøges Løgumkloster kirke, hvor sognepræst A. Bork Hansen fortæller om kirken, klosteret og refugiet.

Fra Løgumkloster køres gennem Draved Skov forbi den tidligere domænegård »Ellehus«. Ved landsbyen Emmerske ca. 5 km fra Tønder bemærkes på højre side det gamle stråttækte hus fra 1730, som rummer kirkesal, skole og beboelse.

Kl. 18,45. Middag på Hotel Tønderhus, og derefter selskabeligt samvær.

Søndag den 27. maj.

De indlogerede bør bestille morgenbordet dækket til aftalt tid. Morgenmaden betales ved serveringen.

For de deltagere der ønsker at benytte lejligheden til at se *Tønder Museums* enestående samlinger af møbler, fajance, sølv, kniplinger og hollandske fliser m. m. vil der blive adgang fra kl. 8 til 8,45.

Kl. 8,45 køres til landsbyen Rørkær 3 km øst for Tønder. Her besøges 2 gårde med slægtstraditioner, smukke møbler og mange minder fra hjemmene og omgivelserne.

Gårdejer Adolf Friederichsens gård »Helliggaard«, ca. 55 ha, har navn fra et kildevæld i haven, som i ældre tid regnedes for en »Helligkilde«. En søn, Kjeld Friederichsen, overtager gården som 9. generation i 1973.

Gårdejer Andreas Brincks gård ca. 60 ha blev ca. 1830 købt af hans tipoldefader. Her fremvises bl. a. kniplinger og et maleri af Brincks oldemoder ved kniplebrættet som den sidste kniplerske. Stuehuset er typisk som de ses fra Husum ved Ejdersted til Ribe.

Kl. 10,30–11,30 besøges Schackenborg i Møgeltønder. Lensgreve Hans Schack modtager årsmødedeltagerne og fortæller om godsets, slottets og parkens historie. Schackenborg har været i greveslægten Schack's eje siden 1661, da »Rigets Feltherre« i krigen med Sverige 1657–60, den veltjente feltmarskal Hans Schack, af kongen købte den gamle middelalderlige borg »Møgeltønderhus«, som var i forfald på grund af alder og overløst under de seneste krige. Feltmarskal Hans Schack nedbrød det gamle slot, hvoraf der er rester bevaret i den sydlige fløjs kælder. Det nyopførte slot, Schackenborg, er dateret 1664.

Efter besøget på Schackenborg ses den gamle smukke by Møgeltønder, som i henhold til fund har været beboet siden oldtiden.

Fra Møgeltønder fortsættes turen gennem Gærup og Visby til Trøjborg slotsruin, som er omkranset af gamle træer. Slottet, som er nævnt første gang i 1347 var indrettet som en stærk fæstning med to voldgrave. Trøjborg har i krige været belejret og stærkt beskyttet. Det eksisterede endnu i 1800 tallet, men var stærkt forfaldent. Tilbage står nu en ruin. Nationalmuseet har i de senere år restaureret de bevarede mure.

Kl. ca. 12–12,30 køres fra Trøjborg over Hjerpested gennem marskegnene til den ca. 10 km lange Rømmø-dæmning, som går gennem Vadehavet og fortsætter med cementvej til Hotel Lakolk.

Kl. ca. 13,15 spises frokost på Hotel Lakolk.

Det fælles samvær ophører delvis efter frokosten, idet mødedeltagerne efter en tur ud til Europas bredeste badestrand og Vesterhavet vælger hvilke udflugtsmål på Rømmø der ønskes, f. eks. kommandørgården i Toftum, der er museum og hører under Nationalmuseet, Rømmø kirke i Kirkeby (Sct. Clements sømandskirke).

Besøget på Rømmø ventes sluttet kl. ca. 16,00.

De tidspunkter, der er opgivet for ankomst og afgang fra årsmødeudflugtens besøgssteder, er en køreplan som søges gennemført bedst muligt. Den samlede vejlængde der gennemkøres den 27. maj med Tønder som udgangssted bliver ca. 70 km.

H. B.

Parti fra relikvieskabet i Løgumkloster

SALOMON FRIFELT DØD

Efter længere tids alvorlig sygdom er forfatteren og digteren Salomon J. Frifelt død den 27. marts i sit hjem på Frifelt godt 84 år gammel.

Salomon Frifelt var født bonde og han vedblev at være bonde i ordets bedste forstand. Han drev sit landbrug i en af landets fattige hedeegne med stor dygtighed og drev det frem til et godt og moderne landbrug. Men ved siden deraf fik han tid til at udnytte sine gudbenådede evner som skribent. En overgang i sine ungdomsår var han journalist og efter nogle kursus virkede han nogle år som lærer på nogle ungdomsskoler, ja han vedblev endda indtil sine sidste år at have timer på en nærliggende ungdomsskole.

Men sin store gerning øvede han imidlertid som forfatter. Over halvtreds bøger foreligger fra hans hånd og han havde endda planer om flere, hvis kræfterne kunne have slået til.

Som bonde med kendskab til livet på sin egn blev han hedefolkets skildrer som få. Han kunne gå ind i de små stuer og tale med folk og få dem til at åbne sig om deres liv og bagefter kunne han skildre de mange særprægede personer i et sprog og på en måde, der gjorde det til en oplevelse at læse hans bøger. I virkeligheden blev han skildrer af en livsform, som er ved at dø ud, og han var som få med til at bevare mindet om hedens trofaste og nøjsomme slidere. Hans fortællinger og romaner vil blive stående som en kulturel faktor.

Salomon Frifelt var også taler. Utallige er de foredrag han holdt ud over landet, men hans største oplevelse var vel da de danske i Amerika sendte bud efter ham og han gennemrejste det store land med en dansk foredragsserie.

Salomon Frifelt havde forøvrigt det særpræg for en skribent, at han aldrig rørte en skrivemaskine. Det blev hans hustru Nannas opgave med flid og omhu at renskrive alle hans manuskripter. Han var medlem af Dansk Slægtsgaardsforening fra den første færd og i en lang årrække medlem af landsbestyrelsen, samt formand for arkivudvalget. Han skrev gennem årene en række artikler til »Slægtsgaarden« og han satte med sin personlighed kolorit på vore årsmøder, som han næsten aldrig svigtede.

Salomon Frifelt efterlader sig tre børn. En søn Peter Møller Frifelt driver »Frifelt« videre med mønsterværdig dygtighed, samtidig med at han har gjort sig stærkt gældende inden for landbrugets organisationer. En datter Karen er arkæolog og har sammen med professor Glob ledet en række udgravningsarbejder i ørkenområderne omkring de arabiske lande, hvor hun har formået at komme i kontakt med den indfødte befolkning og ikke mindst de mange dominerende ørkensheiker. En anden datter er gift med en skoleinspektør i Århus.

Vi vil savne Salomon Frifelt og ære hans minde.

C. R. C.

HJEMSTAVNENS KIRKE

Ældefuret, graastenstynget,
Sylden dybt i Oldtids Tro.
Svalekredset, stormomslynget
Vartegn over Sognets Bo!

Her de fandt det store Møde
mellem Tid og Evighed,
Slægt bag Slægt, der stred og døde,
sank i Muld i Kirkefred.

Graastenshus, der signer, samler
dem i Strid og dem i Støv,
mod dit Læ de trætte famler
til en Seng bag Ler og Løv.

Seng ved Seng med Græstørvsider
under Svøb af Sol og Regn –
Rastløse rinder Blæst og Tider –
Fast staar Sognets Samlingstegn!

Fra Digtsamlingen »Det skete en Søndag«
af Salomon J. Frifelt.

I mindet om Frifelt

Ved Salomon J. Frifelts 75-års fødselsdagsfest på Frifelt den 13. februar 1964 bragte arkivar P. K. Hofmansen ham følgende hyldest og tak, som vi her lader trykke, da den på en kunstfærdig måde er en sammenfletning af Frifelts egne bogtitler, anvendte vendinger og ord.

»Ad jyske Veje« vesterud er nogle af os i dag rejst »gennem de jyske Udmarker« her til Frifelt, »midt under Himlen – hvor Kragerne vender«, for skønt ikke »i Kreds om et natligt Baal«, så dog i kreds om et såre smukt og festligt bord, der tjener Nanna til al mulig ære, at bringe dig, Salomon Frifelt, vor hyldest og tak i anledning af de 75 år, der er rundet, siden du første gang så dagens lys på dette sted.

Vi har med stor glæde modtaget din og Nannas indbydelse til at være sammen med eder på denne højtidssdag. Vore »Veje« er i aften »samlet« »ved et Vejkruds« her på Frifelt, hvor ikke blot »100 Aars Virke« men endog 108 års trofast arbejde af din slægt og af dig selv fandt sted.

Selv om du, Frifelt, sidder »højt paa Straa i dit gamle Sogn«, Ølgod, må det vel også være et fremmed »Skidtfolk« tilladt at blande røsten med egnens »Godtfolk« for at hylde dig for dit »jyske Sind« og dit »Mands Mod«, de to ting, der præger dig selv så stærkt, og som du så ofte i dine værker har skildret for os andre.

Din fødselsdag faldt på en onsdag i det herrens år 1889, en arbejdsdag midt i ugen, og gennem dine skildringer har du da også som en af »Fædrenes Sønner« kastet en såre smuk og uvisnelig æreskrans om hverdagens »Rydningmænd, Hedyrkere og Mergelgravere«, hverdagens ukendte helte, der vel ofte måtte »bøje sig for Blæsten«, men som livets hårde kår ikke formåede at knække. Du har givet os »et Stykke vestjysk Bondehistorie« fra »Østersognene« og »Vestersognene« her i Vestjylland, som ikke ville være blevet skrevet, hvis du ikke havde skrevet dem for os, og vi hylder og takker dig for dit solide og smukke værk.

Under inspiration af dit gode sind, dit jyske lune og din fortællerglæde har du med din flittige mesterpen trukket linier i det jyske ansigt op for os, som sandsynligvis ellers ville have været upåagtede, for »Jyder vester fra er (jo) mange Slags«, og kun den, der som du har gjort jyden »Følgeskab ad jyske Veje« og hygget sig med ham under »Hvil i en Mørkningskrog«, har forudsætninger for at skildre jyden, som han er, når han i dybeste forstand vinder frem fra »Natten og den døde Gaard« til de levendes land. De »Glimt af glemte Skæbner og gammel Syssel«, som du i dine værker har givet os i så rigt et mål, har præget sig i vort sind til stadig glæde og berigelse hver gang,

vi åbner en af dine bøger. Dine værdige forgængere i faget, jeg tænker på Blicher, Thyregod, Aakjær, Marie Bregendahl, Anton Berntsen med flere, har hver for sig deres særlige klangfarve i det, de har skrevet af lyrik og prosa, ting, som også gang på gang har glædet os, men ingen har som du har givet os et så alsidigt og stærkt indtryk af den »Mandsvilje« og det »Kvindemod«, der i bogstaveligste forstand har »trodsset den jyske Blæst og tæmnet den« i alle »de afsides Kroge i Verden« – jydernes verden.

Derfor er vi i dag kommet her til Frifelt for at bringe dig vor tak! Tak for alt, hvad du gav os i dine værker, og tak for dit gode venskab gennem årene, et venskab, der beredte os så mange glæder og i aften gav os lov til at sidde ved dit og Nannas festbord.

Du skriver et sted, at »en Milesten er en Skelsten. – Skel mellem det Vejstykke, man gik, og det, man stiler frem imod. Og som Alfarvejen har sine Milepæle, har Livet og Tiden sine. De kan sættes – fremhæves eller overses – som man nu lyster, men forbi dem skal man og videre – stadig videre ruller Tidshjulet! – Et hastigt Blik tilbage og fremover her ved Milestenen og saa fremad igen! – «.

Du har skildret livets og tidens milepæle for os på denne måde. Vi ved, du aldrig glemmer »den Høstaften-Stund« »paa det lyngklædte Dige«, du synger om. Vi ved, at alle de forbigangne års erfaringer og svundne tiders minder lever i dit sind og stadigvæk vil blive omsat til litterært guld i dine værker, men vi ved også, at du her ved denne dags milesten skuer fremad mod nye mål, og »selv om du levede i hundrede Aar«, vil det altid være sådan – fremad igen – ellers ville du ikke være den kernejyde, som du er – typen på en rigtig jyde fra Jylland.

»Af Jordens Æt« har du som få givet os uvurderlige skatte. En varm tak og de allerbedste ønsker for dig og Nanna skal følge eder på eders videre vej fremad – altid fremad igen! Til lykke!

O så vil a te slut osse gjan sej jer tak »for en howres Awten« po Frifeld!

Tak

Tak til Slægtsgaardsforeningens medlemmer for mange gode timers samvær gennem årene og for deltagelse ved min mand Salomon Frifelts død.

Nanna Frifelt

Klip her!

Indmeldelse

til

Dansk Slægtsgaardsforenings årsmøde

i Tønder den 26. og 27. maj 1973.

Indsendes til Slægtsgaardsforeningens kontor, Hybenvej 27, 5260 Hjallose.

A. Følgende deltagere anmeldes (skriv tydeligt, helst blokbogstaver).

Navn	Stilling	Bopæl	Postadresse (m. nr.)

(Indmeldelse kan kun ske skriftligt. Kun adgang for indmeldte, som får billetter tilsendt.)

B. Hotellophold i Tønder.

Med hensyn til hotellophold er der reserveret hotelværelser til ca. 160 mødedeltagere. Værelserne, som er forskelligt udstyret, har forskellige priser, dog overvejende enhedspris. Enkeltværelsernes antal er begrænset.

Som følge heraf er det ordnet således, at de reserverede værelser kun kan bestilles af mødedeltagerne gennem Slægtsgaardsforeningen indtil indmeldelsesfristens udløb den 10. maj ved udfyldning af nedenstående bestillingsrubrik.

Mødedeltagerne ordner selv betalingen for hotellophold søndag morgen.

Prisen for hotelværelser inddeles i følgende grupper:

Gruppe A.: Betaling pr. seng ca. 30 kr. eksklusive morgenmad.

Gruppe B.: Betaling pr. seng ca. 35 kr. eksklusive morgenmad.

Bestilling på hotelværelser:

	Antal enkelt v.	Antal dobbelt v.	Værelsesgruppe her skrives A eller B
Natten mellem 26. og 27. maj ..			
Natten mellem 27. og 28. maj ..			

Hotellophold vil derefter blive anvist mødedeltagerne så vidt muligt i henhold til den ønskede prisgruppe og i den rækkefølge indmeldelserne indgår. – De, der ønsker det, kan bestille værelse for natten mellem 27. og 28. maj.

Deltagere, der rejser med bus fra Randers amt

Deltagere, der rejser med bus fra Sjælland

Deltagere, der rejser med bus fra Fyn

Genpart, som deltagerne beholder

Indmeldelse

til

Dansk Slægtsgaardsforenings årsmøde

i Tønder den 26. og 27. maj 1973.

A. Følgende deltagere anmeldes (skriv tydeligt, helst blokbogstaver).

Navn	Stilling	Bopæl	Postadresse (m. nr.)

(Indmeldelse kan kun ske skriftligt. Kun adgang for indmeldte, som får billetter tilsendt.)

B. Hotellophold i Tønder.

Med hensyn til hotellophold er der reserveret hotelværelser til ca. 160 mødedeltagere. Værelserne, som er forskelligt udstyret, har forskellige priser, dog overvejende enhedspris. Enkeltværelsernes antal er begrænset.

Som følge heraf er det ordnet således, at de reserverede værelser kun kan bestilles af mødedeltagerne gennem Slægtsgaardsforeningen indtil indmeldelsesfristens udløb den 10. maj ved udfyldning af nedenstående bestillingsrubrik.

Mødedeltagerne ordner selv betalingen for hotellophold søndag morgen.

Prisen for hotelværelser inddeles i følgende grupper:

Gruppe A.: Betaling pr. seng ca. 30 kr. eksklusive morgenmad.

Gruppe B.: Betaling pr. seng ca. 35 kr. eksklusive morgenmad.

Bestilling på hotelværelser:

	Antal enkelt v.	Antal dobbelt v.	Værelsesgruppe her skrives A eller B
Natten mellem 26. og 27. maj ..			
Natten mellem 27. og 28. maj ..			

Hotellophold vil derefter blive anvist mødedeltagerne så vidt muligt i henhold til den ønskede prisgruppe og i den rækkefølge indmeldelserne indgår. – De, der ønsker det, kan bestille værelse for natten mellem 27. og 28. maj.

Deltagere, der rejser med bus fra Randers amt

Deltagere, der rejser med bus fra Sjælland

Deltagere, der rejser med bus fra Fyn

Klip her!

C. Betaling.

Til udgifterne vedrørende måltider, fælles mødeudgifter m.m. indbetales forud for årsmødet til konsulent *H. Balle*, Hybenvej 27, 5260 Hjallesø, et beløb udregnet efter udfyldning af nedenstående skema. Det bemærkes, at udgifterne til post 3 skal betales af alle mødedeltagerne, da den indeholder mange forskellige udgifter ved mødets arrangementer.

	Antal deltagere	Pris pr. deltager kr.	Ialt kr.
<i>Første dag, 26. maj</i>			
1. Middag på Hotel Tønderhus (inklusive kaffe, moms og betjening)		36.50	
<i>Anden dag, 27. maj</i>			
2. Frokost på Hotel Lakolk, Rømø (inklusive moms og betjening)		16.00	
3. Betaling for alle mødedeltagerne omfattende fælles mødeudgifter, turistservice, tryksager, entré m.m.		20.00	
Ialt kr.....			

Beløbet betales samtidig med indmeldelsen pr. {
(understreg hvilket) { Postgiro 13 18 08
Postanvisning
Check

D. Bemærkninger:

Denne blanket sendes senest den 10. maj i fuldstændig udfyldt stand til konsulent *H. Balle*, Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.

Beløbet (udregnet i henhold til skemaets udfyldning ovenfor) indbetales til samme adresse, enten pr. giro nr. 13 18 08 eller pr. postanvisning eller check.

I tilfælde af sygdom eller anden forhindring efter indmeldelse bedes afmelding sendt senest 22. maj af hensyn til afbestilling af hotelværelse m.m., således at det indbetalte beløb kan refunderes.

Nogle dage før mødet får deltagerne tilsendt meddelelse om, på hvilket hotel eller sted de indlogeres, og der medfølger billetter til de skemaposter, som er udfyldt, samt brochurer og deltagerliste.

I skemaet er anført, hvad de enkelte priser omfatter. Drikkevarer til middagen og drikkevarer og kaffe til frokosten betales ekstra.

Da antallet af årsmødedeltagere er begrænset af hensyn til mulighed for hotelophold, noteres deltagerantallet i den rækkefølge de indsendes.

Hvis indmeldelsestallet overstiger pladsmulighederne, får de sidst tilmeldte omgående meddelelse derom og indbetalingen returneres.

Af hensyn til de uregelmæssigheder for sent indkomne tilmeldelser giver anledning til, kan der ikke regnes med årsmødedeltagelse ved indmeldelse pr. brev eller telefon efter 10. maj.

C. Betaling.

Til udgifterne vedrørende måltider, fælles mødeudgifter m.m. indbetales forud for årsmødet til konsulent *H. Balle*, Hybenvej 27, 5260 Hjallesø, et beløb udregnet efter udfyldning af nedenstående skema. Det bemærkes, at udgifterne til post 3 skal betales af alle mødedeltagerne, da den indeholder mange forskellige udgifter ved mødets arrangementer.

	Antal deltagere	Pris pr. deltager kr.	Ialt kr.
<i>Første dag, 26. maj</i>			
1. Middag på Hotel Tønderhus (inklusive kaffe, moms og betjening)		36.50	
<i>Anden dag, 27. maj</i>			
2. Frokost på Hotel Lakolk, Rømø (inklusive moms og betjening)		16.00	
3. Betaling for alle mødedeltagerne omfattende fælles mødeudgifter, turistservice, tryksager, entré m.m.		20.00	
Ialt kr.....			

Beløbet betales samtidig med indmeldelsen pr. {
(understreg hvilket) { Postgiro 13 18 08
Postanvisning
Check

D. Bemærkninger:

Denne blanket sendes senest den 10. maj i fuldstændig udfyldt stand til konsulent *H. Balle*, Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.

Beløbet (udregnet i henhold til skemaets udfyldning ovenfor) indbetales til samme adresse, enten pr. giro nr. 13 18 08 eller pr. postanvisning eller check.

I tilfælde af sygdom eller anden forhindring efter indmeldelse bedes afmelding sendt senest 22. maj af hensyn til afbestilling af hotelværelse m.m., således at det indbetalte beløb kan refunderes.

Nogle dage før mødet får deltagerne tilsendt meddelelse om, på hvilket hotel eller sted de indlogeres, og der medfølger billetter til de skemaposter, som er udfyldt, samt brochurer og deltagerliste.

I skemaet er anført, hvad de enkelte priser omfatter. Drikkevarer til middagen og drikkevarer og kaffe til frokosten betales ekstra.

Da antallet af årsmødedeltagere er begrænset af hensyn til mulighed for hotelophold, noteres deltagerantallet i den rækkefølge de indsendes.

Hvis indmeldelsestallet overstiger pladsmulighederne, får de sidst tilmeldte omgående meddelelse derom og indbetalingen returneres.

Af hensyn til de uregelmæssigheder for sent indkomne tilmeldelser giver anledning til, kan der ikke regnes med årsmødedeltagelse ved indmeldelse pr. brev eller telefon efter 10. maj.

Randers amtskreds

arrangerer *bustur* til årsmødet i Tønder d. 26.–27. maj.

Afgang d. 26. maj.

Kl. 7,00 fra Vivild

Kl. 7,45 fra Randers rutebilstation

Kl. 8,30 fra Viborg, Borgvold

Kl. 9,30 fra Herning, Kirketorvet.

Tilmeldelse sker til rutebilejer H. Esbensen, Vivild, senest d. 10. maj. Tlf. Vivild (06) 48 60 33.

De, der tilmelder sig busturen, bedes bemærke det på indmeldelsesblanketten af hensyn til hotelindkvarteringen.

Amtsbestyrelsen.

Bustur fra Sjælland

til landsmødet i Tønder

Slægtsgårdsforeningen for Sjælland syd indbyder til fællestur med bus til landsmødet d. 26.–27. maj. Afgang fra Næstved kl. 6,00 morgen d. 26.5. Hjemkomst kl. ca. 22 d. 27.5.

Der køres over Ringsted, Sorø, Slagelse.

Pris incl. billet til Storebælt kr. 62,00. Alle medlemmer med pårørende kan deltage. (Også medlemmer fra andre sjællandske egne er velkomne til busturen).

Tilmelding senest d. 10. maj til amtskredsformanden, gdr. Jens P. Petersen, Farendløse, 4100 Ringsted på nedenstående kupon eller pr. tlf. (03) 64 00 24.

Venlig hilsen

Bestyrelsen.

KUPON (Sjælland)

Vi/jeg foretager tilmelding til busturen den 26.–27. maj

Navn _____

Adresse _____

Tlf. nr. _____

(sendes til Jens P. Petersen, Farendløse, 4100 Ringsted).

Dansk Slægtsgaardsforening*Fyns Amtskreds*

arrangerer *bustur* til årsmødet i Tønder den 26. og 27. maj såfremt tilslutning med mindst 20 og højst 38 deltagere opnås. Afgang lørdag den 26. maj.

Kl. 10,00 fra Nyborg banegårdsplads

Kl. 10,20 fra Langeskov station

Kl. 10,35 fra Odense Esso v. Kongens Have

Kl. 11,00 fra Gribsvad Kro

Kl. 11,15 fra Indslev Kro

Kl. 12,00 fra Kolding banegårdsplads.

Tilmeldelse sker til turistvognmand Robert Jensen, Hessum, 5450 Otterup, tlf. (09) 82 11 34 senest den 10. maj. Pris 36,00 kr.

De, der tilmelder sig busturen, bedes bemærke dette på indmeldelsesblanketten af hensyn til hotelindkvarteringen.

Amtsbestyrelsen.

Græsareal med afvandingskanal

Løgumkloster og Tønder

I det flade landskab hæver Løgumkloster kirke sig over byen og egnen.

Byen, som har 800 års jubilæum i 1973, har godt 2000 indbyggere.

Fra gammel tid er byen kendt for sit kloster, men også det store Kloster Marked og Kræmmermarkedet, som holdes 4 dage i begyndelsen af august, hvortil der stævner folk fra hele landet, gør byen kendt i vide kredse. På markedspladsen, som er omgivet af lindetræer, er tilførslerne af arbejdsheste ændret til nogle hundrede sportsheste.

Kirken, der er bygget af cisterciensermunkene i tiden fra 1170'erne til ca. 1300, er opført i en overgangstid i romanske og gotiske stilarter som denne munkeordens kirker, der ikke måtte være prangende, – uden kirketårn – blot med en tagrytter.

Efter en gennemgribende restaurering, der påbegyndtes i 1913 af de tyske myndigheder og fortsattes i 1920 af de danske myndigheder, fremtræder kirken som et storstilet eksempel på sjælden dygtig, gammel bygningskunst.

Af kirkens gamle inventar bemærkes en sengotisk altertavle, et relikvieskab, med sjældent træskærerarbejde og temperabilleder, hvis mage ikke findes nord for alperne, en prælatstol m. v.

I umiddelbar forbindelse med kirken var sammenbygget et kloster. Det bestod af en firfløjet bygning, der omrammede en klostergård, og desuden en del udbygninger til bolig for lægbrødre, avlsgård, magasiner m. v. Størstedelen blev nedbrudt efter reformationen, og heraf byggedes den bygning, slottet kaldet, der ligger vest for kirken, sammenbygget med denne, og som har tjent som jagtslot for gottorpske hertuger og bolig og kontorer for embedsmænd og forskellige statsmyndigheder.

Af selve klosteret findes kun østfløjen bevaret. Denne har dog været noget længere end den nuværende, men de vigtigste rum er bevarede. Man har fra kirken adgang til klosterfløjen, dels direkte ned til et rum, hvor tidligere monstranser og hellige kar opbevaredes, og dels ad en trappe, der førte op til munkenes sovesal (dormitoriet). Klosterfløjen er smukt restaureret, navnlig seværdig er dens kapitelsal med de 9 krydshvælvninger, båret af 4 søjler. På vestsiden ses spor af buegangen om den forsvundne klostergård.

I tilslutning til klosterfløjen er bygget *Danmarks første refugium*, et sted, hvor arbejdende mennesker kan komme og søge ophold.

Tønder er Danmarks ældste by

med officiel stadsret, og den er en af de mest traditionsrige byer. Den arabiske geograf, Idrisi, er den første der nævner byen, da han ca. år 1130 angiver den på sit verdenskort med navnet »Tundira« og beskriver den som en lille havneby.

Tønder fik sin officielle stadsret i 1243, men har tidligere fungeret som købstad, da franciskannermunkene (gråbrødrene), der kun slog sig ned i etablerede bysamfund allerede i 1238 byggede deres kloster i Tønder.

Tønderområdet bestod dengang af et par langstrakte holme, der omsluttedes af Vidåens to arme. Man mener, at byen begyndte som ankerplads for Møgeltønder (Store Tønder), der dengang var større, og så siden overtog føringen som den største by i det sydvestlige Danmark. Tønder har nu ca. 12.000 indbyggere. Tønder skylder Vidåen sin oprindelse, og i byens våben – ligesom i dens ældste segl fra ca. 1200 – er et skib afbilledet.

Ved inddigningen år 1553–1556 blev større skibe afskåret fra at sejle til byen. Indtil da var Tønder et stort centrum for stude- og hestehandel, da byen lå ved den vestlige »Oksevej« fra Ribe over Husum og Hamborg til Holland.

Mange af de skønne gamle huse, der blev bygget af 1500 og 1700 tallets rige købmænd, står smukke og velbevarede som dengang. Sammen med kirken, der er en af landets rigest udsmykkede, giver de velbevarede gamle huse byen et særpræg som ikke findes andre steder.

Da Tønder ophørte med at være søstad, og studehandelen skrumpede ind, måtte borgerne gå nye veje. Det produkt, der i de følgende århundreder skulle gøre byens navn kendt over hele verden, blev de tønderske kniplinger. Byen blomstrede op påny, og de rige kniplingshandlere, der en overgang havde ca. 12.000 kniplepiger beskæftiget med hjemmearbejde, bragte ny velstand til byen, og også de byggede sig huse i datidens stil, hvoraf mange står endnu.

Tøndereggen er præget af sine mange åer og vandløb – sin enestående natur med åbne vidder og lange udsyn over moser, marsk og diger – bondegårde med store græsningsarealer, hvor der fra forår til efterårsmånederne græsser et stort antal kreaturer af forskellig race og farve, samt får og en del heste.

Tøndereggen har et rigt kulturliv og mange minder i Form af Gravhøje – velbevarede og rigt udstyrede kirker, – gamle fredede huse og gader – museer, kunstsamlinger m. m.

Kniplings-industrien på Tønder-egnen

Uddrag af dr. phil. Sigurd Schoubyes bog:

Den indtil nu ældste oplysning om kniplinger i Tønder stammer fra et brev skrevet i året 1595 af en provstefrue i Slesvig (Agneta Fabricius). Hun beder sin datter, der er bosiddende i Tønder, om at sende hende »de 4 alen kniplinger, som hun har bestilt til en pris af 7–8 skilling per alen«. I Tønder bys retsprotokol findes en oplysning fra året 1622 om, at »Nis Simesens datter fra Ottersbøl har tjent Johann Becker i Tønder i 9 år med kniplingsarbejde.«

I Chr. IV's dagbog finder vi et notat fra 3. september 1619. Han skriver, at han den dag gav 889 rigsdaler til forskellige kræmmere for lærred og kniplinger. I samme dagbog finder vi også hans notat om, at han den 4. november 1620 købte for 10 rigsdaler kniplinger af en kniple pige i Flensborg, og det samme år, den 11. november yderligere for 28 rigsdaler.

Det sikreste vidnesbyrd om, at kniplingsfabrikation har været af et virkeligt omfang før året 1660 giver kartografen Johannes Mejer fra Husum, som ved cartouchen på sit i 1648 udførte kort over Tønder amt i »dankverths neue Landesbeschreibung« anbringer en kvinde med en knipling i hænderne.

Grunden til at tønderegnen var så egnet for kniplingsindustrien ligger i de specielle handelsproblemer denne egn havde at slås med i 1600-tallet. Fra tidernes morgen har forudsætning for enhver købstads trivsel været handel, men handel uden gode kommunikationsforhold er ikke mulig, og da inddigningen begyndte i midten af 1500-tallet og Tønder kommer til at ligge længere og længere væk fra havet, måtte byens dygtige købmænd gå nye veje. – Og det var kniplingerne de satsede på, som fremtidens store modevare.

At datidens købmænds gode idé kunne realiseres skyldtes en række miljømæssige forhold. Området havde efter datidens forhold gode veje – driftskapitalen var til stede – man var handels-mindede og havde gode forbindelser. Dertil kom at levevilkårene på egnen var billige – indbyggerne var nøjsomme og ikke mindst var kniplearbejdet som skabt til hjemmearbejde og kunne udføres af både børn og svage gamle under bekvemme og selska-

belige former. Pigerne kunne blive hjemme og behøvede ikke at tage tjeneste hos fremmede.

Det tønderiske knipleområde strakte sig i blomstringstiden fra Læk i syd til Ribe – Marstrup mod nord. Det dannede altså en trekant, hvis to sider var ca. 60 km og den tredje ca. 35 km, men det egentlige område, hvor kniplinger blev fremstillet var afgrænset af linien Tønder – Løgumkloster – Skærbæk på den ene side, og af Vesterhavet på den anden. Hertil må føjes Rømø, hvis kniplinger var af særlig fin kvalitet, men friserne skal have foraget knipleriet. Fremhævet som gode kniplesteder var Abild – Visby – Brede – Mjolden – Skast og Emmerlev.

Andetsteds nævnes Schackenborg-området i det hele taget som førende.

I disse områder var på et tidspunkt ca. 12.000 kniplepiger beskæftiget, hovedsagelig ved hjemmearbejde. Et sted nævnes tallet 16.000.

I 1700-tallet udbyggedes industrien solidt til efterhånden at blive den væsentlige økonomiske faktor for Tønder by.

Antallet af kniplingshandlere voksede støt og i borgermatriklen fra 1699 kan vi nøje følge udviklingen.

I tiden mellem 1706 og 1802 aflægger 35 kniplingshandlere borgereden, men antallet af handlende har været langt større, idet mange ikke anføres som specielt kniplingskræmmere, men som købmænd.

I listen mangler helt så kendte navne som Bendix og Boye Boysen, og ansete kniplingsfolk som Marcus Hoyer og senere Carsten Richtsen og Johan Hanquist betegnes som købmænd.

Men ellers er det byens førende folk, der her er tale om. Folk med penge – position og anseelse og i mange tilfælde folk med vigtige tillidshverv i byen. Kniplingshandelen blev et højt anset erhverv med penge i, som flere og flere søgte at gøre sig rige på.

De gamle smukke patricierhuse, der blev opført af datidens rige købmænd vidner herom.

At kniplingerne bragte mange penge til byen forstår man først, når man ser de, efter datidens forhold, store beløb, der blev solgt for

	Danmark og Norge	Udlandet
1772.....	25.278 rigsdaler	33.068 rigsdaler
1773.....	25.407 -	32.829 -
1774.....	30.235 -	32.588 -
1775.....	33.856 -	31.249 -
1776.....	41.350 -	38.784 -
1777.....	40.921 -	43.511 -
1778.....	48.786 -	47.388 -
1779.....	55.827 -	52.731 -
1780.....	61.938 -	55.201 -
1781.....	72.845 -	63.190 -

De allerdygtigste kniplepiger har kunnet tjene ca. 50 rigsdaler om året, men man må huske, at en overvejende del af arbejderskerne kun havde knipleriet som en slags bierhverv.

Til orientering om pengenes købekraft i 1780 anføres til sammenligning, at en stud kostede $7\frac{1}{2}$ rigsdaler – en skinke 80 skilling – $\frac{1}{2}$ kg smør 8 skilling – 1 kande brændevin 9 skilling – $\frac{1}{2}$ kg kød $2\frac{1}{2}$ skilling – $\frac{1}{2}$ kg kaffe 12 skilling og $\frac{1}{2}$ kg sukker 2 skilling.

1 rigsdaler = 96 skilling.

Noget særligt lukrativt foretagende har det altså ikke været at kniple, men der var en vis hygge og selskabelighed forbundet med arbejdet, især når pigerne sluttede sig sammen, hvad de ofte gjorde.

De lange vinteraftener klirrede pindene i skomagerkuglens skær. Disse kugler var ophængte i et trækors, til hvis ene arm tranlampen var fastgjort, så dens stråler fra de vandfyldte kugler ramte de tre til standerne støttede knipleskrin.

Den type skrin der anvendtes i tøn timerområdet var formede som skråpulte.

Pladen som kniplingen fæstnedes på var ca. 35 cm bred og 40–50 cm lang. I den smalle side, der vendte mod kniplepigen var der en indskæring, så skrinet kunne slutte tæt til kroppen. Skrinets plade var overtrukket med skind eller stof og udstoppet med hø.

I selve skrinet, der ofte var meget kunstfærdigt udskåret eller bemalet, fandtes et par smårum til kniplestokke – briller eller lignende. Nu og da var der indbygget en »hemmelig« skuffe til meget private ting.

Kniplestokkene kunne være meget smukt forarbejdede. De havde forskellige former og forskellige lokale navne. De blev udført i forskellige træsorter eller i ben, og de fornemmeste blev udført i elfenben. Længden var 9–10 cm.

»Aftensædet« som den egentlige kniplesæson kaldtes, begyndte som regel 14 dage før »Mikkelsdag« – den 29. september – og to aftener om ugen indbød pigerne gerne byens karle til at underholde sig med historier og sange.

Til gengæld fik de gratis tobak og ved sæsonens afslutning indbød pigerne til »standerhøtte«, hvor der blev danset og festet under beskedne former.

I virkeligheden var de unge mænd tit sømænd,

som i slutningen af februar drog af sted til deres rederier i Hamborg eller København, men de lange vinteraftener sad de bag de kniplende piger med deres strikketøj, kurvefletning eller andet husflid, og så gik det løs med sentimentale folke- og almueviser – med historier om mærkelige hændelser – med gådegætning og med salmer.

Der var også mange skyggesider ved kniplearbejdet. Allerede i et skrift fra 1788 siges det, at kniplepigerne på grund af det stillesiddende arbejde, hvor de sidder med bøjet krop, bliver »hektisch verwachsen und blind«. De vænner sig til snustobak, kaffe og te. De bliver uanvendelige til andet arbejde, og da de ikke kan lægge noget til side, falder de før eller senere staten til byrde.

Også andetsteds fremhæves kniplepigernes dårlige helbred, deres manglende færdigheder i almindeligt husarbejde – deres indsnævrede horisont – og et sted anføres, at mere end halvdelen af kniplepigerne bliver behandlet værre end tugthusfanger. Beretningen slutter med at sige, at de uden tvivl ville være lykkeligere, hvis de havde været malkepiger hos bønderne.

Også præsten klagede – specielt over manglende skolegang, foranlediget af, at pigerne allerede i 6-års alderen unddrog sig skolegang, og i stedet blev hjemme ved knipleriet.

Klædedragtens demokratisering efter den franske revolution blev ikke knipleindustrien gunstig.

I 1800-tallet vinder maskintyllen terræn som nyt og billigere modestof, og de tøn timerke kniplingskræmmeres tid er forbi.

Medens der omkring år 1800 var 13 kniplingshandlere i Tønder, var der kun 1 tilbage i 1836.

I dag er der kun få udøvende kniplersker tilbage og resterne af de tidligere tiders kniplekunst kan ses på Tønder Museum, der har en righoldig samling af redskaber og kniplinger.

Sprogø - en perle

Af Jens P. Petersen, Farendløse

PÅ en lys og klar sommerdag hæver øen sig næsten majestætisk over bæltets vande, og er man søfarende for en kort stund en natte-time, kan måneskinnet afsløre et landskab imod nord, som svinger sig i sære former, snart højland og snart lave mosedrag, næsten i niveau med de salte bølger. Men skønnest er Sprogø i nærbillede, når dag og nat mødes, når tiden lige før solnedgang er inde, og de gyldne stråler fra den livgivende runde tingest i verdensrummet kaster sit skær mod fyret, mod de røde tage og mod varden ved stranden. Så træder et stykke Danmark frem, som man gerne møder igen, så samles tankerne omkring ønaturen; den natur, som skaber glød i sindet, og venlighed mod næsten og glæde over det lille land. Spredt i vore farvande ligger disse øer, store og små, og med det fællestræk, at de i indbydende skønhed er perler som funkler. Hvad enten man går i land på Lyø, på Christiansø eller Anholdt eller Saltholm, er der særegne boliger, som afslører den landlige kulturs bedste traditioner, holdt i hævd af slægtens troskab mod fortiden, og der er mennesker, som i forekommenhed og meddelsonhed er et produkt af det tillidsfulde mere end andre steder, hvor det stolte og fornemme og verdenserfarne har sat sine spor. Her er liv og glade dage i oprindelig forstand, her bygger alvoren på det livsnære forhold til grundlaget, her findes noget urdansk, som er ved at forsvinde i massesamfundets hurlumhej.

Hvor er det godt, at Danmark er et ø-land, der ved kan vi bevare mangeartede særpræg, som ellers forgår, fordi mennesket gerne vil give afkald.

De ligger der altså lige for øjnene af os, spredt næsten for alle vinde, og 5–600 af dem kan give os den tilfredsstillelse, som et besøg et godt sted altid er. – Og altså også Sprogø.

Øen er endnu i samme stand, som da landet dukkede frem af isen. Dens linjer er ubrudte endnu nogle år, indtil buldozjerne jævner dens pukler og teknikernes vidunder omkranser den med piller og vejbaner. Den dag går et stykke værdifuld natur tabt i et udviklingsforløb, som ikke lader sig standse. Sprogø er en perle, midt i landet, men uden at danskeren kender den – sådan rigtigt. Nok bliver den beset fra færgernes saloner, og turisten vender sin kikkert imod den for at finde nye iagttagelser, og sandsynligvis falder der ofte nogle

drøje bemærkninger om dens nære historie som et »forbedringshus« for de hormonsprælske skæbner, som civilisationen har kastet hid og did og til sidst ført ud i ensomheden. Men kun få har sat sin fod på dens jord, men har man det, må oplevelsen beskrives. Sprogø har skiftet landsdel til forskel fra alle andre øer. Det skete i 1886, og den er nu en del af Sorø amt under Korsør købstad, men den er nationaliseret! Staten bestemmer alt og også, at dens borgere har at holde sig væk – indtil videre. Men det vil ikke sige, at der ikke er liv på Sprogø, endda et sprudlende liv. En sommerdag hører man det københavnske overalt, over 100 piger og drenge boltrer sig da i u hæmmet glæde og fryd, og om aftenen lyder viser og sange, og skæret af bålet ved Nordstranden forleden den besøgende med en følelse af at fornemme tidernes forløb og slægternes kæde i lige linje. En midsommeraften ved egekrat og rullesten giver familieskabet med stenalderfolket det rette perspektiv. Vi er ikke i samme båd, men dog i kød og blod den samme skabning. Og står man på fyrbanken og ser mod Romsø og Reersø og i syd til Lange-land, så forstås det uden videre, at Valdemar d. I byggede fæstning til rigets forsvar. Her rejstes mur og tårn, her spejdede man og kæmpede, og her slog Marsk Stig sig ned efter kongemordet i 1286 og udvidede befæstningen. Sig så ikke, at Sprogø ingen historie har, både i fortid og nutid er den endog særdeles interessant. Den har været udvalgt til mangt og meget, og bl. a. gav Christian d. II den et særligt skudsmål ved at overlade den til hollænderne. De befolkede Amager og Sprogø og dyrkede grønsager til den kongelige og adelige husholdning, og blomsterløgene fandt givtig jordbund på Sprogø. Indtil 1800-tallet boede hollændernes efterkommere på øen, men det almindelige fremskridt i riget gjorde det urentabelt at opretholde gartnerbruget på Storebælts-øen. Siden er det gået tilbage med erhvervsudøvelsen, og nu er korndyrkningen helt ophævet. Da »pigerne« forsvandt, blev landbruget opgivet, og øen ligger hen som en stor græsmark. Her færdes nu fårene, nogle få ponyheste, et par røde tyrekalve og et mylder af vildt. Bestyreren på Sprogø kommer aldrig til at mangle kød på middagsbordet. Fasanerne har et eldorado, og harene er tamme, som om de ikke tilhørte nogen vildtrace. Og vingesuset fra ænder

og gæs er en vellyd midt i stilheden. For stille er der naturligvis på Sprogø, når ferie børnene flyr bort. Så sænker efterårets og vinterens stilhed sig over landet og dets væsener, kun afbrudt af stormens og isskruningernes naturvælde. Men man bliver ikke væk i en kedsom trædemølle, det sørger postføreren for og så også den vigtige gerning med pasning af installationerne. Fyrets blink skal vejlede på en befærdet søfartsvej, og kontrollen er en nødvendig affære. Og dertil føjer sig hjælpen til de strandede, som (også om sommeren) møder deres skæbne på Østerrevet, og som drukne mus i snesetal finder husly for en kort stund. Men ellers går færdselen udenom Sprogø i modsætning til de gamle tider, da istransportstation og rejsehjem ofte befolkede af datidens modige og ingenlunde rejsevante folk.

Skøn er Sprogø – i sommerdragt. Få skridt fra broen åbenbarer sig den herligste park med bløde plæner og velplejede blomsterbede, og skyggen fra varden ved stranden giver begreb om en skorsten fra et silderøgeri, men fortæller kun, at herfra er der lige langt til Fyn og Sjælland. I mosen om trent midtvejs er der en velsignet uro, for her tager

frøerne fat, og fisken slår smut i det stille vand. Og så de små plantager, som giver Sprogø sin særlige idyl. Og ude på revet ligger sælen og tager sig ud til menneskers fryd. At nogen dog kan nænne at afbryde dens bane. Her har man det dejligt, og de lysende og blinkende paladser i det fjerne kan ikke aftvinge nogen interesse, de fortæller om en rastløs verden og om mennesker stuvet som i en tønne. Sprogø ligger ved alfarvej – den er påagt af millioner – men dens tone er egenartet og helsebringende, der er liv og grøde og fred og atmosfære, så det forslår. Den er venlig og storladen og indbyder til et besøg. Jeg håber, jeg får lov at komme igen. Tak til dens mennesker for det fagre og festlige sommertogt over søen til »Øen i søen«.

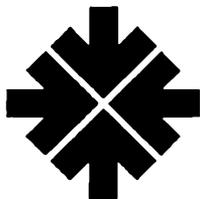
Landbrugslån til ethvert formål

Forenede Kreditforeninger er fra gammel tid - gennem de stiftende foreninger - også landbrugets kreditforening. Gennem Forenede Kreditforeninger kan De opnå lån i alm. realkredit i alle landbrugs-, skovbrugs- og gartneriejendomme på øerne øst for Lille Bælt.

Forenede Kreditforeninger kan til-

byde landbrugslån til ethvert formål: tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskifte, betaling af løs gæld etc. Forenede Kreditforeninger kan tilbyde landbrugslån på op til 50% af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Tal landbrugslån med os.

Eneste kreditforening for øerne alene

FORENEDE KREDITFORENINGER

Lånesagsekspedition:
Anker Heegaards Gade 4
Tlf. (01) 15 34 34
1572 København V.

Lånesagsekspedition:
Mageløs 2
Tlf. (09) 11 77 77
5100 Odense

Bogholderi, notering, indskrivning:
H. C. Andersens Boulevard 13
Tlf. (01) 14 11 33
1553 København V.

Pr. 1. januar er vi sluttet sammen i en landsdækkende kreditforening, hvor De kan få enhedsprioritering.

De får automatisk tilbud på både 1. og 2. prioritetslån, hvor loven giver mulighed for det, og det går hurtigt.

- hele Danmarks kreditforening

København:
 Jarmers Plads 2
 1590 København V
 Tlf.: (01) 15 85 01

Århus:
 Åboulevarden 69
 8100 Århus C
 Tlf.: (06) 12 46 66

Herning:
 Viborgvej 1
 7400 Herning
 Tlf.: (07) 12 53 00

Afd.kontor i Odense:
 Jernbanegade 16
 5000 Odense
 Tlf.: (09) 12 85 85

Slægtsgaardsforeningens mærkat

som er trykt i fire farver, kan endnu købes for 7 kr. pr. bundt á 100 stk. – Henvendelse til

Foreningens kontor, Gassehaven 56, 2840 Holte

Fotokopiering!

Manuskripter, originaldokumenter, attester, matrikelkort etc. fotokopieres.

Størrelse 21 × 30 cm: 1,50 kr. pr. kopi.

Størrelse 22 × 36 cm: 1,75 kr. pr. kopi.

Rabat ved større bestillinger!

Slægtsgaardsarkivet.

Hammerichsgade 14 (2 sal th.)

1611 København V

*A*NDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

**Penge er ikke alt
– men alligevel!**

**Spørg
SPAREKASSEN FYN**

Den almindelige Brandforsikring
for Landbygninger, oprettet ved kongelig Anordning
af 1792

HOVEDKONTOR: STORMGADE 10 . KØBENHAVN K. (01) 12 11 00

**De kan regne med
Andelsbanken
over hele landet**

Hovedkontor: Axelborg, København V Telf. (01) 14 09 82